

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Kar
Hittudományi Doktori Iskola

Készítette: Szabó Gábor doktorandusz hallgató
Konzulens: Ft. dr. habil. Kajtár Edvárd, tanszékvezető
Budapest, 2026. június 29.

A Gyászmisékre vonatkozó *Általános rendelkezések* és rubrikák áttekintése, valamint azok imáinak bemutatása a *Római Misekönyv* 2021-es magyar nyelvű, III. kiadásában

I. BEVEZETÉS

A *Missale Romanum* jelenleg is érvényben lévő III. kiadását (*Editio typica tertia*) 2002-ben, kibővített formáját pedig 2008-ban adták ki. Ennek magyar fordítását és 2021-es hazai kiadását követően a Magyar Katolikus Püspök Konferencia döntésének értelmében 2023. Pünkösdjétől kötelezően használandó a hazai szentmiséken a *Római Misekönyv*.¹

Tanulmányomban áttekintem, hogy a *Római Misekönyv* jelenleg is használatban lévő kiadásában a gyászmisékre vonatkozóan az *Általános rendelkezések* és a rubrikák terén milyen szabályozásokkal, valamint tartalommal (az imádságok és szövegváltozatok) találkozhatunk. Teszem ezt azért, mert fontosnak tartom, hogy minél szélesebb körben ismerje meg a lelkipásztorkodó papság az „új” *Missale Romanum* adta lehetőségeket² és ezeket tudatosan felhasználva készüljön a temetésekhez szorosan kapcsolódó eucharisztikus áldozat bemutatására, illetve az évfordulós/megemlékező gyászmisékre, amint azt már 50 évvel ezelőtt az *Rituale Romanum - Ordo Exsequiarum* is megkívánta.³

¹ <https://www.magyarkurir.hu/hirek/punkosdtol-vezetik-be-hivatalosan-romai-misekonyv-uj-kiadasat-hazankban> (Legutolsó megtekintés: 2026. június 29.)

² A korábbi (második) kiadáshoz képest „(...) a gyászmisék esetében is a könyörgések rendjében olyan változtatások történtek, melyek révén a szövegek – tartalmukat tekintve – jobban illenek egymáshoz.” Vö. Dekrétum a harmadik hivatalos kiadásról. (2000). In *Római Misekönyv* 2021, 7-8.

³ vö. *Temetési Szerzőkönyv I.* Szent István Társulat, Budapest 1977, 22.

II. AZ ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK A GYÁSZMISÉKKEL KAPCSOLATBAN

A *Római Misekönyv Általános Rendelkezései* (a továbbiakban *RMÁR*) között viszonylag kevés vonatkozik a *Gyászmisékre*, kivétel a 379-385. pontok.

Az első utalás az *RMÁR* VI. fejezetében (*A szentmise bemutatásának kellékei*) található, a IV. pontban (*A szent ruhák*): eszerint a liturgikus színek használatát a kapcsán megmarad az eddigi gyakorlat, miszerint „*d) Viola színt használunk (...) tetszés szerint a halotti zsoltosmákon és a gyászmiséken. [Továbbá] e) Fekete szín alkalmazható a gyászmiséken, ahol ez szokásos.*”⁴

A következő iránymutatás a VII. fejezet (*A szentmise és részeinek kiválasztása*) I. pontjában (*A mise kiválasztása*) olvasható, a nép részvételével bemutatott szentmisékre és azok olvasmányainak kiválasztására vonatkozóan: „*(...) a pap legyen mértéktartó a gyászmise mondásában: a szentmise ugyanis mind az élőkért, mind a megholtakért van felajánlva, és az Eucharisztikus imában is megemlékezünk a megholtakról.*”⁵ Az Eucharisztikus imában az elhunytakról való megemlékezésre a későbbiekben még kitérek.

A *Gyászmisékre* legrészletesebb és legbővebb szabályozása az *RMÁR* VIII. fejezetének (*Misék és könyörgések különféle alkalmakra és gyászmisék*) II. részében (*A Gyászmisék*) találhatóak, hét pontba (379-385. szám) szedve.⁶ Összegezve ezek lényegét:

- A 379. pont az elhunytakért bemutatott szentmiseáldozat értékét tárja elénk, kiemelve a Krisztusban lévő titokzatos kapcsolatunkat.
- A 380-as pontban kiemeli a gyászmisék közül a temetési misét, valamint leírja, hogy ennek végzésére mely napokon nincs lehetőség.⁷
- A 381. pont eligazítást ad az *Évfordulós misék*⁸ és a *Megemlékező misék* végzésének lehetőségeiről.
- A 382. pontban iránymutatása a temetési miséken mondott rövid homília megtartásáról, valamint annak tartalmáról szól.

⁴ *RMÁR* 346. pont. Uo. 69.

⁵ vö. *RMÁR* 354. pont. Uo. 70.

⁶ vö. *Római Misekönyv* 2021, 73-74.

⁷ Itt jegyezem meg, hogy a *Gyászmisék* kapcsán csupán egy lábjegyzet (146.) található az *Általános Rendelkezésekben*. Ez az *Egyházi Törvénykönyv* 1176-1185. kánonjára, illetve a *Rituale Romanum*, *Temetési szertartáskönyv-re* utal. Uo. 73.

⁸ Ennek ellenére nem írja le ezt a kifejezést az *Évfordulós misék* felirat alatt ez az instrukció szerepel a rubrikában: „*Temetési gyászmisék mondhatók bármely napon, kivéve a parancsolt főünnepeken, Nagypénteken, a Húsvéti Szent Háromnapon, valamint az adventi, nagyböjti és húsvéti vasárnapokon.*” Lásd *Római Misekönyv* 2021, 1017.

- A 383. pontban a lelkipásztorok felhívást kapnak arra, hogy a gyászmisében résztvevő családtagokat buzdítsa a szentmisében a szentáldozásra.
- A 384. pont részletezi, hogy amennyiben a temetési szertartás közvetlenül a temetési miséhez tartozik, akkor hogyan történik ennek a menete.
- S végül a 385. pont összegzi, hogy milyen lelkipásztori szempontok és megfontolások vannak a temetési misékkal kapcsolatban (szövegváltozatok adta lehetőségek, a papnak, mint Krisztus evangéliuma hirdetőjének felelőssége a jelenlévők felé).

III. A RUBRIKÁK RENDELKEZÉSEI GYÁSZMISÉKRŐL

A *Római Misekönyv*ben a vizsgált témára vonatkozó rubrikákat több helyen is találunk: az egyes eucharisztikus imák kapcsán⁹ és a *Gyászmiséket* tartalmazó fejezetben az egyes gyászmise típusok elején, azok használati lehetőségét magyarázva. Ezek részben megegyeznek az *RMÁR* fentebb már bemutatott pontjaival.

A *Gyászmisék* fejezetének elején két rubrika és egy kiegészítés található. Az első eligazítást ad a gyászmisék egyes formuláiról, azok fölcserélhetőségéről, valamint a könyörgések szövegében megengedett változtatásokról (halott száma, egyéb körülmények), a másik rubrika pedig megengedi, hogy húsvéti időben az *Alleluját* (az Introitus és a Communio végén) elhagyjuk.¹⁰ A magyar misekönyv egy kiegészítő rubrikát is ad (*-gal jelölve), az elhunyra vonatkozó kifejezések kapcsán.¹¹

A következő rubrika a *Temetési misék* elején található (azok mondásának liturgikus napjairól), ezt azonban már fentebb leírtam (lásd *RMÁR* 380. pontja). Külön rubrika található a *Keresztleletlen kisdéd temetési miséjének* elején. Ez az Ordináriusok hatáskörébe utalja, hogy ilyen esetben milyen szertartásokat és azokat milyen szövegekkel végezhesse a pap kiemelve, hogy „a keresztség szükségességének tanítása a hívek gondolatvilágában el ne homályosodjék.”¹²

A *Gyászmisék* II. és III. típusához, az *Évfordulós* és a *Megemlékező* gyászmisékhez is közöl rubrikákat a *Missale*. Ezek megegyeznek az *RMÁR* 381. pontjával, melyet már korábban bemutatam (lásd ott). A *Könyörgés a halottakért* imák kapcsán nem találunk rubrikát.

⁹ Ezek rubrikáival a későbbiekben, azok összefoglalásakor foglalkozunk (lásd ott).

¹⁰ vö. uo. 1016.

¹¹ uo. Ennek szövege: „A könyörgések magyar szövegében a gyermeked vagy gyermekeid kifejezés helyett vehető szolgád, szolgálid, vagy híved, híveid, vagy testvérünk, testvéreink is, ha megfelelőbbnek látszik.” Uo. 1016.

¹² uo. 1023. illetve 73-74.

IV. A GYÁSZMISÉK TARTALMA – A PAPRA TARTOZÓ RÉSZEK¹³

A *Római Miskönyv* külön fejezetben tárja elénk a *Gyászmiséket* (*Missæ defunctorum*), négy csoportba osztva azokat: I. *Temetési misék* (*In exsequiis / Missæ exsequialis*); II. *Évfordulós misék* (*In anniversario*); III. *Megemlékező gyászmisék* (*In variis commemorationibus*); IV. *Könyörgések a halottakért* (*Orationes diversæ pro defunctis*). A négy egységben összesen 16 teljesen kidolgozott miseszöveg (*Bevezető ének; Könyörgés; Felajánló könyörgés; Áldozási ének; Áldozás utáni könyörgés*) tárul elénk – ezek mindegyikében utalás van a *Prefációra* is,¹⁴ továbbá 20 olyan gyászmise található, melyeknek mindhárom könyörgését elénk tárja a *Miskönyv*, ezen felül pedig 6 egyéb *Könyörgés* is helyet kap benne. Ezek áttekintése a tanulmány végén, az 1. mellékletben látható.

a/ *Bevezető ének* (*Ant. ad introitum / Introitus*)

Összesen 17 *Bevezető ének* található a *Miskönyvben*. Ebből négy *Introitus* az Ószövetségből (egy Jób, három pedig a Zsoltárok könyvéből), a többi nyolc pedig az Újszövetségből (ebből kettő evangéliumi szakasz [egy Mátétól, egy Jánostól], kettő páli levél, kettő a Jelenések könyvéből) származik. Ezen kívül találunk egyet az apokrif irodalomból (4 Ezdr), további négy pedig nem közvetlenül szentírási rész.

Helyük a négy csoporton belül: *Bevezető éneket* tartalmaz a hét *Temetési mise* közül öt, az öt *Évfordulós mise* közül három, a tizennégy *Megemlékező gyászmise* közül pedig nyolc. A *Könyörgések a halottakért* csoportban nincs *Introitus*.

b/ *Könyörgés* (*Collecta*)

A legbőségesebb a *Könyörgések* kínálata. Ezekből összesen 48 található a *Miskönyvben* úgy, hogy különböző helyzetekre szólnak (pl. *Keresztleletlen kisdéd temetési miséjének könyörgése*; vagy *Egy szerzetesért* mondható *Könyörgés*). Érdemes megemlíteni, hogy 42 különféle alkalomra szóló változat van, hat esetben pedig további másik verziót tár elénk a *Missale*.

A rubrikák leírják, hogy az egyes *Könyörgések* a megfelelő miseformula szerint egymással felcserélhetők, illetve alkalmazhatók az elhunytira, az adott liturgikus időszakra, eseményre vonatkozólag.¹⁵

¹³ Korábbi diplomamunkámban áttekintettem a gyászmisék olvasmányainak rendszerét. Az arra vonatkozó megállapításokat lásd: SZABÓ, G. „*Mysterium fidei*” A temetés lelki hatásainak vizsgálata a XX. századi magyar szertartásrendekben. Kézirat, Budapest 2022, 47-50.

¹⁴ vö. *Római Miskönyv* 2021, *Prefációk a megholtakról*, a 475. oldaltól kezdve.

¹⁵ Vö. *Római Miskönyv* 2021, 1015.

c/ *Egyetemes könyörgések (Oratio universalis)*¹⁶

Bár ezek külön kötetben (*A szentmise olvasmányai gyászmisékhez*) találhatóak, de a rubrikák kitérnek összeállításukra: „*Sajátos alkalmakkor – mint a temetés – szabad az imaszándékokat az eseményre tekintettel összeállítani.*”¹⁷

d/ *Felajánló könyörgés (Oratio super oblata)*

Összesen harminchat található ebből a könyörgésből a *Missale Romanum*ban. Az I-III. csoportban mindegyik, a IV. csoportban (*Könyörgések a halottakért*) lévő gyászmisék közül pedig tíz tartalmaz saját *Felajánló könyörgést*.

e/ *Prefációk (Præfatio de defunctis)*

A *Misekönyv* a megholtakról öt prefációt tartalmaz.¹⁸ Mindegyik alatt a rubrika 1-1 rövid mondatban megadja tartalmukat:

- I. *A feltámadás reménye Krisztusban*
- II. *Krisztus meghalt, hogy életünk legyen*
- III. *Krisztus az üdvösség és az élet*
- IV. *A földi életből a mennyei dicsőségbe*
- V. *Krisztus győzelme által támadunk fel*

A *Prefációk* hármas tagolását tekintve¹⁹ legrövidebb középrésszel a II. és III. prefáció rendelkezik, míg a leghosszabb az I.-ben és a IV.-ben található.

f/ *Eucharisztikus imák*

Az I. Eucharisztikus ima (vagyis a Római Kánon) megadja a lehetőséget, hogy abba élőket és elhunytakat is név szerint belefoglaljunk.²⁰ A II. Eucharisztikus imában – *ha a szentmisét a megholtakért végezzük, a megfelelő helyen (...) beiktatható a megadott külön imádság* (RMÁR 365. b) pontja).²¹ A III. Eucharisztikus ima esetén egy *külön formula iktatható be a saját*

¹⁶ Ez a pont az RMÁR-ben szerepel (70. pont), de logikailag ide helyeztem át, hiszen a szentmise imádságai közé tartoznak.

¹⁷ vö. RMÁR 70. pont. Uo. 40.

¹⁸ Ezek nem a *Gyászmisék* között kapnak helyet (ott csupán utalás van rájuk 16 esetben) a kiadványban, hanem a *Prefációk* között találhatóak. Mindegyikhez hozzáteszi a rubrika (78-82. szám alatt): „*A következő prefációt gyászmisékben mondjuk.*” Uo. 475-479.

¹⁹ Vö. Várnagy, A., *Liturgia*. Lämpás, Abaliget 1999, 270.

²⁰ A rubrika a következőt is megengedi: „*(...) rövid csendben imádkozik azokért az elhunytakért, akikről külön is meg akar emlékezni.*” Lásd *Római Misekönyv* 2021, 486.

²¹ uo. 72.

helyén.²² A IV. eucharisztikus imában nincs lehetőség név szerint az elhunyt megemlézésre.²³ Ugyanez a helyzet a *Kiengesztelő eucharisztikus imákkal* (I-II.) is. A *Különféle szükségletekben mondható eucharisztikus imák* (I-II-III-IV.) mindegyikében név szerint említhető(k) az elhunyt(ak).²⁴

g/ *Áldozási ének (Ant. ad communionem / Communio)*

A *Bevezető énekekkel* teljes párhuzamban ebből is 17 található a *Misekönyvben*. Három *Introitus* az Ószövetségből (egy Izajás, kettő a Zsoltárok könyvéből), kilenc az Újszövetségből (ebből hat János evangéliumából, három a páli levelekből) származik. Ezen kívül találunk egyet az apokrif irodalomból (4 Ezdr), további kettő pedig nem közvetlenül szentírási rész. Helyük a négy csoporton belül ugyanaz, mint *Bevezető énekeké*, tárgyalásukra nem térek ki.

h/ *Áldozás utáni könyörgés (Post communionem)*

A *Felajánló könyörgéshez* hasonlóan és annak beosztásával megegyezően ebből is 36 kapott helyet a *Missale Romanumban*. Lásd ott részletesen.

i/ *Ünnepélyes áldások a szentmise végén (Benedictiones sollemnes)*

Ezek III. csoportjában, az *Egyéb alkalmakra* szóló áldások között a *Halottakért mondott szentmisében* (21. szám)²⁵ adható áldások (*In celebrationibus pro defunctis*) is helyet kaptak.

V. BEFEJEZÉS

A *Római Misekönyv* 2021-es magyar nyelvű III. kiadásában áttekintettem a *Gyászmisékre* vonatkozó *Általános rendelkezéseket* majd az összes rájuk vonatkozó rubrikát, valamint összefoglalást adtam róluk tartalmuk alapján.

Az *Általános rendelkezések* 379-385. pontja szól külön a *Gyászmisékről*, azonban máshol egy-egy utalást találunk ezek kapcsán (liturgikus színek használata, a nép részvételével bemutatott szentmise esetén a gyászmise és részeinek kiválasztása). A rubrikák főleg a gyászmisek egyes típusainak mondási lehetőségét (liturgikus napok szerint), illetve az Eucharisztikus imába az

²² vö. *RMÁR* 365. c) pont, uo.

²³ vö. *RMÁR* 365. d) pont, uo.

²⁴ vö. *Római Misekönyv* 2021, 543-559.

²⁵ uo. 529.

elhunyt nevének befoglalását szabályozzák. Külön rubrika szól a *Keresztleletlen kiseded temetési miséjéről* és a gyászszertatások lehetőségeiről.

A *Gyásmisék* imádságait és tartalmukat tekintve elmondható, hogy bőséges kínálat (48 *Könyörgés*, 5 *Prefáció*, 17 *Bevezető* és *Áldozási ének*, 12 *Felajánlási* és *Áldozás után könyörgés*) áll a lelkipásztorok rendelkezésére.

Ezen gazdag szövegkínálatnak köszönhetően az alkalomhoz illően választható ki a megfelelő *Gyásmise* és válogathatók össze annak olvasmányai és könyörgései (*RMÁR* 385. pont).

A gyászmisék áttekintése a *Római Misekönyv 2021.* alapján (saját szerkesztés)

			Bev. ének	Collecta	Sup. ob.	Prefá- ció	Áldozási ének	Post- comm
I. Temetési misék	A. Húsvéti időn kívül		Vö. 4Ezdr 2,34.35	2 vált.	van	475.	Vö. 4Ezdr 2,34.35	van
	B. Húsvéti időn kívül		van	2 vált.	van	475.	Fil 3,20-21	van
	C. Húsvéti időben		1Tessz 4,14; 1Kor 15,22	2 vált.	van	475.	Jn 11,25-26	van
	D. Egyéb könyörgések temetési miséken		-	van	van	-	-	van
	E. Megkeresztelt kisdéd temetési miséje	1.	Mt 25,34	van	van	475.	vö. Róm 6,4.8	van
		2. (más könyörgések)	-	van	van	-	-	van
	F. Kereszteleetlen kisdéd temetési miséje		Jel 21,4	2 vált.	van	475.	Iz 25,8	van
II. Évfordulós misék	A. Húsvéti időn kívül		Jel 21,4	van	van	475.	Jn 11,25; 3,36; 5,24	van
	B. Húsvéti időn kívül		van	van	van	475.	van	van
	C. Húsvéti időben		vö. Róm 8,11	van	van	475.	Jn 6,51-52	van
	D. Egyéb könyörgések évfordulós miséken		-	van	van	-	-	van
	E. Más könyörgések évfordulós miséken		-	van	van	-	-	van
III. Megemlékező gyászmisék	A. Egy elhunytért	1.	van	2 vált.	van	475.	Jn 6,37	van
		2.	Jób 19,25.26	van	van	475.	vö. Jn 6,50	van
		3. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van
		4. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van
		5. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van

	B. Megemlékező gyászmise több (vagy minden) elhunytért	1.	van	van	van	475.	Fil 3,20-21	van
		2.	Jn 3,16	van	van	475.	van	van
		3.	Jel 14,13	van	van	475.	van	van
		4.	vö. Zsolt 30,2	van	van	475.	Jn 8,12	van
		5.	vö. Zsolt 104,3-4	van	van	475.	vö. Zsolt 30,17-18	van
		6.	Zsolt 83,10-11	van	van	475.	vö. Zsolt 41,2-3	van
		7. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van
		8. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van
		9. Egyéb könyörgések	-	van	van	-	-	van
IV. Könyörgések a halottakért	1. A pápáért	A.	-	van	van	-	-	van
		B.	-	van	van	-	-	van
		C.	-	van	van	-	-	van
	2. Püspökért	A. Megyéspüspökért	-	van	van	-	-	van
		B. Más püspökért	-	van	van	-	-	van
	3. Papért	A.	-	van	van	-	-	van
		B.	-	van	van	-	-	van
	4. Diakónusért	-	van	van	-	-	-	van
	5. Szerzetesért	-	van	-	-	-	-	-
	6. Az Evangélium szolgálatában érdemeket szerzett megholtért	-	van	-	-	-	-	-
	7. Ifjúkorban elhunytért	-	van	-	-	-	-	-
	8. Hosszú betegség után elhunyt hívóért	-	van	-	-	-	-	-
	9. Olyan megholtért, akit hirtelen ragadott el a halál	-	van	-	-	-	-	-
	10. Meghalt házastársakért	-	2 vált.	-	-	-	-	-
	11. A pap saját meghalt szüleiért	-	van	van	-	-	-	van
	12. Elhunyt testvérekért, rokonokért és jótevőkért	-	van	van	-	-	-	van

